

IV. 421-449.

A vármegyei törvényhatóság területe járásokra oszlik. Egy-egy járás több községből áll. A vármegye egy-egy járás kis és nagyközségeinek közvetlen felügyeletét és ellenőrzését a főszolgabíró útján gyakorolta. Ennek hatáskörét többek között az 1886. XXI. és a 1929. XXX. tc. szabályozta. A törvényhatóság rendeleteit az alispán a főszolgabíró útján intézte a községekhez, s ezek a törvényhatósággal a főszolgabírón át érintkeztek.

A főszolgabírónak jelentős befolyása volt a község önkormányzati működésére. Közvetlenül irányította a községi szervezet megújítását. Kitűzte a képviselőtestület választását, jelölte az elöljárók nagyobb részét, elnökölt a képviselőtestület és az elöljárók megválasztásán. A járás területén így a főszolgabíró akarata érvényesült, a községi önkormányzat csak látszólagos volt. A községi képviselőtestület tagjainak fele a legtöbb adót fizetők közül került ki, azaz virilis. Ezek jegyzékét évről-évre a főszolgabíró állapította meg, ő határozta meg a választás időpontját s elnökölt azon.

A községi képviselőtestület határozatait érvényesítés céljából a megyei kisgyűléshez terjesztette fel, de a határozatokat a főszolgabíró véleményezte.

A községi választók névsorát a községi igazoló választmány állította össze. E választmány 4 tagja közül kettőt a főszolgabíró jelölt ki.

A községi elöljárók választása /kivéve a szaktisztviselőket/a községi tisztújító székeken történt. Ennek elnöke a főszolgabíró volt. Az egyes állásokra a főszolgabírónak jelölési joga volt. A megürült tisztviselői állásokra az új választásig a főszolgabíró saját hatáskörében állított helyettest. A főszolgabíró felügyeleti joga a község tisztviselő felett széleskörű volt. Megbírásolhatta, fegyelmi eljárás elé állíthatta, s fel is függeszthette őket. Ő engedélyezte szabadságolásukat, s érvényesítette útszámláikat. Köteles volt évente megvizsgálni a községek ügyvitelét, ellenőrizte a községi vagyon kezelését. Az egyes községekben panasznapokat tartott.

A főszolgabíró és a községek hatásköre annyira kiegészítette egymást, hogy valójában együtt töltötték be az elsőfokú közigazgatás szerepét. A főszolgabíró alsó fokú általános közigazgatási hatóság, s hatásköre rendkívül kiterjedt. Anyakönyvi ügyekben elsőfokú anyakönyvi hatóság. A községi jegyzők vezették az anyakönyveket, a jegyzőkönyvtervezetet felterjesztették a főszolgabírónak, aki aláírta azt. E véghatározatot a jegyző bevette az anyakönyvbe. A főszolgabíró minden év elejére begyűjtötte a községekből az anyakönyvi másodpéldányokat, átvizsgálta, s megőrzés céljából a megyei levéltárnak adta át.

A kis- és nagyközségekben a főszolgabíró volt az elsőfokú rendőrhatalóság. E munkájához a karhatalmat a csendőrség biztosította. Politikai gyűlést csak a főszolgabíró előzetes engedélyével lehetett tartani. A főszolgabíró kiküldötte jelen volt a gyűlésen, a szónokot figyelmeztethette, s a gyűlést fel is oszlathatta.

A járás területén tartózkodó külföldiek időnként a főszolgabírónál voltak kötelesek jelentkezni. A bejelentett külföldiekről nyilvántartást vezetett.

A főszolgabíró rendelte el a „nem kívánatos elemek” internálását, vagy rendőri felügyelet alá helyezését, kitoloncolását. A főszolgabíró adott igazolványt a sajtótermékeket terjesztő személyeknek, adott engedélyt a mozik számára.

Közlekedésrendészeti ügyekben hatásköre kiterjedt a fő és mellékútvonalak kijelölésére, az egyirányú és párhuzamos közlekedés, tiszta keresztezés és közlekedési korlátozás elrendelésére. Versenyeket engedélyezhetett és visszavonhatta a gépkocsivezetői igazolványt is. Tűzrendészeti szempontból ellenőrizte a különböző létesítményeket, a cséplési és más munkákat, s ellenőrizte a községi tűzoltóságokat. A főszolgabíró adott engedélyt lőfegyver tartására. Ő döntött a gazda és házcseléd között felmerült vitás kérdésekben.

Építésrendészeti téren ő adott engedélyt új épületek emelésére, régiek javítására. Hatáskörébe tartozott a színelőadások, táncmulatságok engedélyezése, a prostitúció ellenőrzése, életvédelmi ügyekben intézkedés.

Közegészségügyi téren gondoskodott az egészségügyi szabályok betartásáról. Ebben a járási tisztiorvos segítette, akit a belügyminiszter nevezett ki, de fegyelmi téren a főszolgabírónak volt alávetve. Hullaszállítást csak a főszolgabíró engedélyezhetett. Közjótékonyági téren ő döntött a szegénységélyezési költségek megosztása ügyében.

Pénzügyigazgatási téren csak mint általános közigazgatási hatóság foganasított adminisztratív intézkedéseket pl. karhatalmat rendelt ki, ha a végrehajtói eljárás során ellenállás mutatkozott.

Kereskedelmi ügyekben a főszolgabíró hatásköre csekély, ipari ügyekben annál nagyobb: ő a járás területén az elsőfokú iparhatóság, és igen sok ipari vonatkozású ügy elsőfokú elintézése az ő feladata volt: iparengedélyek, iparigazolványok, segéd- és tanoncügyek, ipartestületek felügyelete.

Közlekedésügyi téren a főszolgabíró adhatott engedélyt községi gépjárművállalat létesítésére, és ő ellenőrizte a községi utakat, intézkedett az időjárás által megrongált utak helyreállításáról.

A főszolgabíró hatásköre nagyon kiterjedt volt a földművelésügyi igazgatásban.

Állategészségügy terén a főszolgabíró szakközege a járási állatorvos volt. A főszolgabíró adott engedélyt vágóhidak létesítésére s járt el állategészségügyi kihágási ügyekben. Ellenőrizte a megfelelő apaállatok beszerzését, évenként apaállat-vizsgálatot tartott, felügyelt az erdőkre, vadászterületekre és vizekre.

Ő volt az elsőfokú mezei rendészeti hatóság, hatáskörébe tartozott a gazdasági cselédek és munkaadók közti vitás kérdések eldöntése. A vallás és közoktatásügyi igazgatás terén a főszolgabíró előtt kellett nyilatkozatot tenni egyik vallásból a másikba történő áttéréskor, vagy vegyes házasságok esetében a gyermekek vallásának megállapításakor.. A főszolgabíró ügyelt a tankötelesek összeírására és az iskolai mulasztások megbüntetésére.

Katonai közigazgatás terén minden évben előkészítette a sorozásokat és gondoskodott arról, hogy a sorozás alá kerülők megjelenjenek. A sorozásra jelentekről állítási lajstromot vezetett.

A különböző kihágásokat a főszolgabíró torolta meg. Adott esetekben nyomozást, letartóztatást is elrendelhetett, főleg ha erre az ügyészség, vagy járásbíróság felszólította. Bűnügyi nyomozások esetében karhatalmat is alkalmazhatott. Rendelkezésre állt a csendőrség.

A felsorolt feladatokat a főszolgabíró a következő személyzettel teljesített: helyettese a szolgabíró volt. Nagyobb járásokban több szolgabíró is lehetett. Ilyenkor a főszolgabíró helyettese a tiszteletbeli főszolgabíró nevet viselte. A szolgabíró mindig a főszolgabíró helyett intézkedett, az elintézett ügyeket a főszolgabíró írta alá. A főszolgabírónak segédkeztek a szolgabírákon kívül a megyei fogalmazók, a közigazgatási gyakornokok és a kezelőszemélyzet. Mint szakközeg a főszolgabíró rendelkezésére állt a járási tisztiorvos, a járási állatorvos, a gazdasági felügyelő, a járási tűzrendészeti felügyelő, a szociális népgondozó és a testnevelési felügyelő. A községi jegyzőket a főszolgabíró időnként értekezletre hívta össze. Ezek voltak a tisztiszéki ülések, melyeken megbeszéltek a megjelent rendeletek végrehajtását. Tisztiszéki üléseket havonta, vagy negyedévenként tartottak, néha rendkívüli esetekben rendkívüli üléseket is tartottak. A tisztiszéki üléseken a jegyzők vettek részt, ha szükséges volt, a szaktisztviselőket is meghívták.

A főszolgabíró járása községeit sűrűn látogatta, azokkal állandó összeköttetésben állt, az előjárókat a lakosság számottevő tagjait személyesen ismerte.

Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye 1888-ban a következő járásokra oszlott:

1. Kecskeméti alsó, 2. Kecskeméti felső, 3. Kiskun alsó, 4. Kiskun felső, 5. Pesti alsó, 6. Pesti felső, 7. Pesti közép, 8. Pilisi alsó, 9. Pilisi felső, 10. Solti alsó, 11. Solti felső, 12. Solti közép, 13. Váci alsó, 14. Váci felső.

1902-ben: 1. Abonyi, 2. Alsódabasi, 3. Biai, 4. Dunavecsei, 5. Gödöllői, 6. Kalocsai, 7. Kiskőrösi, 8. Kiskunfélegyházi, 9. Kunszentmiklósi, 10. Monori, 11. Nagykátai, 12. Pomázi, 13. Ráckevei, 14. Váci.

1913-ban: két új járás alakult: az aszódi és a kisperesti járás.

1937-ben megalakul: a budakörnyéki, gyömrői és központi járás.

Budapest, 1977. december 5.

Dr. Borosy András

Pest megye járásai – 1888

1. Kecskeméti alsójárás: Abony, Jászkarajenő, Kocsér, Rékás, Tápiógyörgye, Tápiószele, Tószeg, Törtel, Újszász
2. Kecskeméti felsőjárás: Farmos, Kóka, Nagykáta, Pécel, Szentlőrincvárosa, Szentmártonvárosa, Tápióbicske, Tápóság, Tápiószecső, Tápiószentmárton, Tóalmás
3. Kiskun alsó járása
4. Kiskun alsó felső járása
5. Pesti alsójárása: Áporka, Csepel, Haraszti, Kiskunlacháza, Lórév, Majosháza, Makád, Pereg, Ráckeve, Soroksár, Szigetbecse, Szigetcsép, Szigetszentmárton, Szigetszentmiklós, Szigetújfalu, Taksony, Tököl
6. Pesti felsőjárás: Alberti, Alsónyáregyháza, Bénye, Bercel, Ecsér, Felsőnyáregyháza, Gomba, Gyömrő, Irsa, Káva, Kispeszt, Maglód, Mende, Monor, Péteri, Pilis, Tápióság, Tápiószőlő, Uri, Üllő, Vasad, Vecsés.
7. Pesti középj.: Alsódabas, Alsónémedi, Bugyi, Felsődabas, Gyón, Kakucs, Lajosmizse, Ócsa, Örkény, Peszéradacs, Sári, Tatárszentgyörgy, Újhartyán, Vacs.
8. Pilisi alsó: Albertfalva, Bia, Budafok, Bukesz, Budaörs, Jenő, Kistétény, Páty, Perbál, Telki, Tétény, Tinnye, Torbágy, Tök, Törökbálint, Zsámbék.
9. Pilisi felső: Békásmegyér, Borosjenő, Csobánka, Dunabogdány, Hidegkút, Kalász, Kis-Oroszi, Nagykovácsi, Piliscsaba, Pilisszántó, Pilisszentkereszt, Pilisszentlászló, Pócsmegyer, Pomáz, Solymár, Szigetmonostor, Tótfalu, Üröm, Visegrád, Vörösvár
10. Solti alsó:
11. Solti felső: Apostag, Dab, Dömsöd, Dunaegyháza, Dunapataj, Dunavecse, Kisharta, Ordas, Solt, Szalkaszentmárton, Tass.
12. Solti közép
13. Váci alsó: Aszód, Bag, Boldog, Csíktarcsa, Csömör, Cinkota, Dány, Domony, Gödöllő, Hévíz, Hévízgyörk, Iklad, Isaszeg, Kartal, Kerepes, Kistarcsa, Mogyoród, Pécel, Rákoscsaba, Rákoskeresztúr, Szada, Túra, Vácszentlászló, Valkó, Verseg, Zsámbok.
14. Váci felső: Acsa, Bottyán, Csomád, Csóvár, Duka, Dunakeszi, Fót, Kisémedi, Kisszentmiklós, Kisújfalu, Mácsa, Püspökhatvan, Rákospalota, Rátót, Szilágy, Sződ, Tótygyörk, Újpest, Váchartyán, Veresegyháza, Zsidó.

1892

Pesti felső: Nyáregyháza egy község
Bercel helyett Ceglédbercel

Pilisi alsó: Tétény helyett Nagytétény

Pilisi felső: Kaláz helyett Budakalász

1895

Pest közép: Vacsa helyett Pusztavacs

Pilisi felső: Kaláz helyett Budakalász

Budapest, 1977. december 10.

Dr. Borosy András

- I. Abonyi járás: Abony, Jászkarajenő, Kocsér, Tápiógyörgye, Tápiószele, Tószeg, Törtel, Újszász, Zagyvarékas
- II. Alsódabasi járás: Alsódabas, Alsónémedi, Bugyi, Felsődabas, Gyón, Kakucs, Lajosmizse, Ócsa, Örkény, Peszéradacs, Pusztavacs, Sári, Tatárszentgyörgy, Újhartyán
- III. Biai járás: Bia, Albertfalva, Budafok, Budakeszi, Budaörs, Kistétény, Nagytétény, Páty, Perbál, Tinnye, Torbágy, Tök, Törökbálint, Zsámbék, Budajenő, közjegyzőség /Budajenő, Telki/
- IV. Dunavecsei járás: Dunavecse, Apostag, Dab, Dömsöd, Dunaegyháza, Dunapataj, Dunavecse, Harta, Ordas, Solt, Szalkszentmárton, Tass.
- V. Gödöllői járás: Gödöllő, Aszód, Bag, Boldog, Csömör, Cinkota, Dány, Domony, Galgahévíz, Gödöllő, Hévízgyörk, Iklad, Isaszeg, Kartal, Mogyoród, Nagytarcsa, Pécel, Rákoscaba, Rákoskeresztúr, Szada, Tura, Vácszentlászló, Valkó, Verseg, Zsámbok, Kerepesi közjegyzőség /Kerepes Kistarcsa/
- VI. Kalocsai járás
- VII. Kiskőrösi járás
- VIII. Kiskunfélegyházai járás
- IX. Kunszentmiklósi járás
- X. Monori járás: Monor, Alberti, Ceglédbercel, Ecsér, Gomba, Gyömrő, Irsa, Kispest, Maglód, Mende, Péteri, Pilis, Tápióság, Tápiószék, Uri, Üllő, Vecsés, Bényekávai körjegyzőség /Bénye, Káva/ Nyáregyházvasadi körjegyzőség /Nyáregyháza, Vasad/
- XI. Nagykátai járás: Nagykáta, Farnos, Kóka, Pánd, Szentlőrinc-káta, Szentmártonkáta, Tápióbicske, Tápióság, Tápiószecső, Tápiószentmárton, Tóalmás
- XII. Pomázi járás: Pomáz, Békásmegyér, Budakalász, Csobánka, Dunabogdány, Kisoroszi, Nagykovácsi, Pesthidegkút, Pilisborosjenő, Piliscsaba, Pilisszentlászló, Pócsmegyer, Solymár, Szigetmonostor, Tahitótfalu, Üröm, Visegrád, Körjegyzőségek: Pilisszántói körjegyzőség: /Pilisszántó, Pilisszentkereszt/, Pilisvörösvári körjegyzőség: /Pilisszentiván, Pilisvörösvár/
- XIII. Ráckevei járás: Ráckeve, Csepel, Dunaharaszti, Erzsébetfalva, Kiskunlacháza, Lórév, Makád, Pereg, Ráckeve, Soroksár, Szigetbecse, Szigetcsép, Szigetszentmárton, Szigetszentmiklós, Szigetújfalu, Taksony, Tököl, Áporkai körjegyzőség: /Áporka, Majosháza/

XIV. Váci járás: Vác, Acsa, Csomád, Dunakeszi, Fót, Galgagyörk, Galgamácsa, Örszentmiklós, Püspökhátvan, Püspökszilágy, Rákospalota, Sződ, Újpest, Veresegyháza, Körjegyzőségek: Vácdukakisnémedi kj. /Vácduka, Kisnémedi/, Váchartyáni kj. /Váchartyán, Vácrátót/, Váckisújfalusi kj. /Váckisújfalu, Zsidó/ Acsához csatolva – Csővár Örszentmiklóshoz csatolva: Vácbottyán.

Nagykőrös, 1980. december 15.

Dr. Borosy András

II. Alsódabasi járás: Ladánybene, Peszéradacs

III. Aszódi járás: Aszód, Bag, Boldog, Domony, Galgagyörk, Galgahévíz, Galgamácsa, Hévízgyörk, Iklad, Kartal, Tura, Verseg

VI. Gödöllői járás: Gödöllő, Csömör, Cinkota, Dány, Isaszeg, Mogyoród, Nagytarcsa, Pécel, Rákoscsaba, Rákoskeresztúr, Rákosliget, Rákosszentmihály, Szada, Vácszentlászló, Valkó, Zsámbok
Kerepesi körjegyzőség: /Kerepes, Kistarcsa/

X. Kispesti járás: Kispest, Csepel, Dunaharaszti, Erzsébetfalva, Pestszentlőrinc, Soroksár

XII. Monori járás: Kispest

XV. Ráckevei járás: Áporka, Kiskunlacháza, Lórév, Majosháza, Makád, Pereg, Ráckeve, Szigetbecse, Szigetcsép, Szigetszentmárton, Szigetszentmiklós, Szigetújfalu, Taksony, Tököl

XVI. Váci járás: Csóvár, Alag, Vácbotyán, Pestújhely, Galga, Györk., Galgamácsa, Újpest

Budapest, 1977. december 18.

Dr. Borosy András

- I. Abonyi járás: Abony, Jászkarajenő, Kocsér, Tószeg, Törtel, Újszász, Zagyvarékas
- II. Alsódabasi járás: Alsódabas, Alsónémedi, Bugyi, Felsődabas, Gyón, Kakucs, Ladánybene, Lajosmizse, Ócsa, Örkény, Pusztavacs, Sári, Tatárszentgyörgy, Újhartyán
- III. Aszódi járás: Aszód, Bag, Boldog, Domony, Galgagyörk, Galgahévíz, Galgamácsa, Hévízgyörk, Iklad, Kartal, Tura, Verseg
- IV. Budakörnyéki járás: /Székh. Bp./ Albertfalva, Bia, Budakeszi, Budaörs, Budatétény, Nagykovácsi, Nagytétény, Páty, Perbál, Pesthidegkút, Pilisszentiván, Pilisvörösvár, Solymár, Tinnye, Torbágy, Tök, Törökbálint, Üröm, Zsámbék, Budajenői körjegyzőség /Budajenő, Telki/
- V. Dunavecsei járás: Dunavecse, Apostag, Dunaegyháza, Dunapataj, Harta, Ordas, Solt, Szalkszentmárton,
- VI. Gödöllői járás: Csömör, Dány, Gödöllő, Isaszeg, Kerepes, Kistarcsa, Mogyoród, Nagytarcsa, Pécel, Szada, Vácszentlászló, Valkó, Zsámbok
- VII. Gyömrői járás: Ecsér, Gyömrő, Maglód, Mende, Péteri, Tápióság, Tápiósüly, Uri
- VIII. Kalocsai járás
- IX. Kiskőrösi járás
- X. Kiskunfélegyházi járás
- XI. Központi járás: Cinkota, Csepel, Dunaharaszti, Mátyásföld, Pestszentimre, Pestújhely, Rákoscsaba, Rákoshegy, Rákoskeresztúr, Rákosliget, Rákosszentmihály, Sashalom, Soroksár, /Székh. Budapest/
- XII. Kunszentmiklósi járás
- XIII. Monori járás: Alberti, Bénye, Káva, Ceglédbercel, Dánszentmiklós, Gomba, Irsa, Monor, Nyáregyháza, Pilis, Üllő, Vasad, Vecsés
- XIV. Nagykátai járás: Farnos, Kóka, Nagykáta, Pánd, Szentlőrinc-káta, Szentmártonkáta, Tápióbicske, Tápiógyörgye, Tápióság, Tápiószecső, Tápiószele, Tápiószentmárton, Tóalmás
- XV. Pomázi járás: Pomáz, Békásmegyér, Budakalász, Csobánka, Dunabogdány, Kisoroszi, Pilisborosjenő, Piliscsaba, Klotildliget, Pilisszentlászló, Pócsmegyer, Szigetmonostor, Tahitótfalu, Visegrád, Pilisszántói körjegyzőség: /Pilisszántó, Pilisszentkereszt/

XVI. Ráckevei járás: Áporka, Dab, Dömsöd, Kiskunlacháza, Lórév, Majosháza, Makád, Pereg, Ráckeve, Szigetbecse, Szigetcsép, Szigetszentmárton, Szigetszentmiklós, Szigetújfalu, Taksony, Tököl

XVII. Váci járás: Acsa, Csóvár, Alag, Alsógöd, Csomád, Dunakeszi, Felsőgöd, Fót, Őrszentmiklós, Vácbotyán, Püspökhátvan, Püspökszilágy, Szód, Veresegyház

Vácduukai körjegyzőség: /Vácduka, Kisnémedi/

Váchartyáni körjegyzőség: /Váchartyán, Vácrátót/

Váckisújfalui körjegyzőség: /Váckisújfalu, Zsidó/

Budapest, 1977. december 20.

Dr. Borosy András